

Örmények¹

Az első örményekről szóló írásos emlékek feltehetően az 1100-as években keletkeztek Magyarországon. Ezek – a középkori Esztergom megye területén talált írások alapján – örmény kereskedők magyarországi jelenlétéről tanúskodnak. A Kézai- és a Thuróczy-krónikák szerint honfoglaló eleinkkel is jöttek örmények a Kárpát-medencébe. II. Endre magyar király keresztes hadjárata során Örményországban járt, s András fiát majdnem meg is házasított a II. Levon örmény király Zabel nevű lányával. Egy 1243-as oklevél tanúskodik Örményfalu, Terra Armenium létezéséről; IV. Béla király ebben az oklevélben rendelte el az örmények visszatelepedését Magyarországra a tatárjárás után és megerősítette az örmény kolónia vámmentes kereskedelmi jogait. Az újkori örmény betelepülők a különféle hódítók elől menekülve a Fekete-tengert északi irányból megkerülve jutottak az örmény őshazából Moldván és az akkori Lengyelország területén keresztül Magyarországra. A részben Moldvából érkezett örmények a 15–17. század folyamán telepedtek le Erdélyben. Apafi Mihály fejedelemtől 1672-ben letelepedési engedélyt és kiváltságokat nyertek. Az 1680-as évek végén áttértek a katolikus hitre és élénk kereskedelmi tevékenységet folytattak az erdélyi fejedelemséggel. Az áttelepülők másik része iparral, és termékei (elsősorban bőrárak) értékesítésével foglalkozott. Az Erdélybe érkező örmények valóságos számát illetően pontos adatokat nem ismerünk, azonban az biztos, hogy a következő évtizedekben a folyamatosan érkező újabb családokkal megnövekedett a számuk. A 17. században négy erdélyi településen élt jelentős örmény kolónia: Gyergyószentmiklóson, Csíkszépvízen, Erzsébetvárosban és Szamosújváron. Az utóbbi kettő kezdetben csak örmény lakosokat fogadott falai közé. Az erdélyi örmények mellett délről, a török birodalom területéről is érkeztek örmények régiónkba, előbb átmenetileg Belgrádba, majd az 1739-es török ostrom miatt Újvidékre menekültek, s mivel hosszabb ideig török kézen maradt Belgrád, az örmények nem is tértek vissza. Templom építésébe kezdtek, amit 1746-ban szenteltek fel. A 18. és 19. század fordulóján számuk a százat is meghaladta. A 18. század folyamán kezdtek az örmények Erdélyből Pest felé áramlani. A 19. század közepére magyarországi örmény történetírók mintegy 12-15 ezerre teszik azoknak a számát, akik örmény identitással, anyanyelvvél, vallással, származással rendelkeztek. Az 1848-as forradalmat megelőzően 57 örmény család kapott illetve vásárolt nemességet, akik a 19. század közepére gyakorlatilag integrálódtak a magyar nemességbe. Az 1848/49-es harcokban hetvennél több örmény származású tiszt és mintegy kétszáz fő közkatonaként vett részt a magyarok oldalán. Köztük volt Kiss Ernő tábornok is, aki Aradon vértanúhalált halt. Az 1915-ös törökországi örmény genocídiumot követően Magyarország mintegy hetven keleti örmény menekültnek adott menedéket. Kezdetben nagy volt a kulturális különbség köztük és a magyar-örmények között, amelyek később elhalványultak. Az I. világháborút lezáró trianoni békediktátum az örményeket drasztikusan érintette, mivel a földtulajdonosok birtokai jórészt a Romániához és Jugoszláviához csatolt területeken feküdtek. A két világháború között Budapest vált a magyarországi örmények fő gyűjtőhelyévé, ahol ők maguk mintegy 2000 örmény eredetű személyt tartottak számon. 1920 áprilisában megalakult a Magyarországi Örmények Egyesülete, 1924-ben pedig a Ráday utca 11–13. szám alatt az Örmény Katolikus Egyházközség, valamint az Örmény–magyar Kereskedelmi Részvénytársaság. Foglalkozásukat tekintve sok volt

---

¹ Forrás: <http://www.radixindex.com/>, <http://tortenelemszak.elte.hu/aktualis/ormeny.html?query=sorozatunk>.

köztük az értelmiségi: jogász, mérnök, orvos, tisztviselő, illetve (kis)kereskedő vagy iparos, jellemző örmény foglalkozás volt pl. a szőnyegkészítő. A II. világháború és az azt követő kommunista diktatúrák tovább rombolták az örménység társadalmi pozícióit. Hovhannesian Eghiat² háborús bűnösnek kivégezték, de általában rossz idők következtek az úri középosztályba tartozó örmény tisztségviselő, értelmiségi családokra is.

1952-ben a többi egyesülettel egy időben megszüntették a Magyarországi Örmények Egyesületét, amely a kádári konszolidáció idején 1965-ben a Magyar–Szovjet Baráti Társaság és a Hazafias Népfront keretein belül szerveződhetett újjá. Az egyházi közösség működése viszont folyamatos maradt. E korszakban több keleti örmény család is Magyarországra költözött Szovjet-Örményországból, akik magukkal hozták saját anyanyelvüket, kultúrájukat, és a magyarországi örmények egy másik csoportját képezik.

Az örmény kisebbség létszáma

A 2001. évi népszámlálás során 294 fő vallott a magát örmény anyanyelvűnek, és 620 fő nyilatkozott úgy, hogy örmény nemzetiségű, míg 1258 fő mondta azt, hogy valamilyen formában kötődik az örmény nemzetiséghez, kultúrához, nyelvhez. A kisebbségi kötődéssel párhuzamosan feldolgozásra került állampolgársági adatok szerint az örmény nemzetiségűek között mintegy 75 százalék a magyar állampolgár (463 fő), míg az anyanyelvi csoportból magyar állampolgársággal mindösszesen 129 fő (43,9 százalék) rendelkezik.³

Szervezetek

Az 1994. december 11-ei kisebbségi önkormányzati választások során Budapest hat kerületében, Szigethalmon és Veszprémben alakult meg örmény kisebbségi önkormányzat. 1995. március 4-én választották meg a 9 fős Fővárosi Örmény Kisebbségi Önkormányzatot. A 17 fős Országos

Örmény Önkormányzat megválasztására 1995. február 19-én került sor. 1995. november 19-én a főváros további 4 kerületében, valamint Székesfehérvárott, Debrecenben, Dorogon és Nyíregyházán választottak örmény kisebbségi önkormányzatot. Az 1998. évi választásokon 16 fővárosi kerületi és 8 vidéki, azaz összesen 24 helyi örmény kisebbségi önkormányzat megválasztására irányuló kezdeményezés volt eredményes.⁴ A 2006. évi kisebbségi önkormányzati választások előkészülete időszakában 67 településen összesen 2364 magyar állampolgár kérte felvételét az örmény kisebbségi választó jegyzékre. 2006-ban nem választottak örmény kisebbségi önkormányzatot Miskolcon, Tiszaújvárosban, Siófokon, Szigethalmon és Zalaegerszegen., de újonnan alakult örmény kisebbségi önkormányzat jött létre Budapest IV., VII., VIII., és XVII. kerületében, valamint Mezőkövesden és Pápán.⁵ Az országos testület 2005-ben a Budapesten, a II. kerületi Palatinus u. 4. szám alatt található önálló ingatlanban költözött. A székhely ingyenes tulajdonba adásáról a 116/2006. (XII. 5.) Korm. határozat rendelkezett. A Kincstári Vagyoni Igazgatósággal az erről szóló szerződés megkötésére

² Gödöllői ügyvéd. Élt 1885–1948 között. Forrás: http://www2.szie.hu/ujsag/vii_6/17.html és <http://lexikon.katolikus.hu/H/Hovhannesian.html>.

³ <http://www.nepszamlalas.hu/hun/kotetek/04/tabhun/tabl01/load01.html>.

⁴ <http://www.kisebbségiombudsman.hu/hir-335-orszagos-ormeny-nkormanyzat.html>.

⁵ http://www.nemzetpolitika.gov.hu/index.php?main_category=4&action=view_item&item=583.

2006-ban sort került. Jelenleg 20 fővárosi kerületi és 11 vidéki örmény kisebbségi önkormányzat van. Az örmények saját iskolahálózattal nem rendelkeznek. Örmény nyelvoktatás, vasárnapi iskola keretében 10-18 fő részvételével, Budapesten két helyen, valamint Debrecenben, Szegeden, Győrött és Székesfehérváron van. Az Eötvös Loránd Tudományegyetemen örmény nyelvi és kulturális képzés folyik.⁶ A magyarországi örmény közösség országos önkormányzata 2007-ben megalapította az első, saját működtetésű intézményét, az Örmény Kulturális, Dokumentációs és Információs Központot.⁷ Az Országos Örmény Önkormányzat budapesti székhellyel létesített intézményének feladata figyelemmel kísérni a magyarországi örmény nemzetiség kulturális helyzetének alakulását, összefogni az örmény civilszervezet munkáját, a kisebbségi önkormányzatok kulturális tevékenységét, elősegíteni és összehangolni a magyarországi örménység társadalmi, kulturális törekvésének megvalósítását. Az új örmény intézmény kulturális rendezvényeket, kiállításokat, bemutatókat szervez. Közreműködik az örmény nyelvi képzések megszervezésében. A Magyarországon élő örmények döntően örmény katolikusok. A leg utóbbi népszámlálás szerint az örmény egyházhoz tartozók száma Magyarországon 766 fő volt. A hazai örmény közösség három egyházi szervezett el bír. Az Örmény Katolikus Egyház egyetlen örmény katolikus lelkészség formájában működik, amely 1922-ben alakult, örmény származású plébánosa van, a misék felváltva örmény és magyar nyelvűek. Az Örmény Kultúráért Alapítvány kiadásában jelenik meg az *Armenia*⁸ című örmény kulturális, közéleti kétnyelvű folyóirat. Magyar nyelven kerül kiadásra az Erdélyi Örmény Gyökerek Egyesület *Füzetek* című kulturális és információs havilapja, a Fővárosi Örmény Önkormányzat, valamint kerületi örmény kisebbségi önkormányzatok támogatása révén.⁹ A Magyar Rádió nemzetiségi műsorai 2007. február 1-jétől egy önálló középhullámú, az ország egész területén elérhető adóhálózaton hallhatók. Az MR4 valamennyi hazai kisebbség számára sugároz anyanyelvű rádióműsort. Az örményeknek heti 30 perces anyanyelvű rádióműsora van.¹⁰ A Magyar Televízió mind a 13 magyarországi kisebbség részére ad anyanyelvű műsort. A nemzetiségi adások elérhetők a világhálón. Az örményeknek a havi rendszerességgel jelentkező Rondó című nemzetiségi műsorban van átlagban 6-8 perces anyanyelvű televíziós programja.¹¹

Az Országos Örmény Önkormányzat jó kapcsolatokat tart fenn az anyaországgal és a világon diaszpórában élő örménységgel. Az Örmény Kulturális Minisztériummal kötött együtt működési megállapodás alapján rendszeres az anyaországi kulturális csoportok részvétele a magyarországi örmény közösség ünnepi eseményein. Az örmények közösségi életét, szervezeti rétegződését döntően a közelmúltbeli származási helyhez való kötődés határozza meg. A civil egyesületek tagsága, programja az erdélyi gyökerek, vagy az anyaország közvetlen szellemi öröksége, az örmény nyelv ismerete alapján szerveződik. Az előbbi csoportosulást az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület¹² fogja össze. Ugyanakkor a Magyarországi „Spjurk” Egyesület¹³ tagjainak nagy része

---

⁶ http://www.nemzetpolitika.gov.hu/index.php?main_category=4&action=view_item&item=583.

⁷ http://artportal.hu/intezmenyek/ormeny_kulturalis_es_informacios_kozpont.

⁸ <http://www.armenians.hu/html/armenia.htm>.

⁹ www.magyarormeny.hu

¹⁰ www.radio.hu.

¹¹ <http://premier.mtv.hu/Rovatok/Kisebbsegimusorok.aspx>.

¹² <http://www.magyarormeny.hu/index.php?apps=page&p=1>.

¹³ <http://www.armenians.hu/html/szervezet.htm#spjurk>.

anyanyelvi szinten ír és olvas örmény nyelven. Ez utóbbi szervezet programjával közel azonos célokat követ az Arménia Népe Kulturális Egyesület¹⁴, vagy az Ararát Kulturális Egyesület.¹⁵

---

¹⁴ <http://www.ararat.hu/>.

¹⁵ http://www.nek.gov.hu/index.php?main_category=4&action=view_item&item=604.